# De Heraut

van de

# Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE.** Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.**
Inzendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

**Zondag 19 Februari 1905. No. 1416.**

**Abonnementsprijs:** *franco* aan huis, per drie maanden *f* **1.20,** voor het Buitenland per jaar *f* **6** bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureel **10** Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
**Advertentiën:** van **1** tot **6** regels *f* **1.20,** voor elken regel meer **20** Cent
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. **12** Ct. p. regel


## Van de tien geboden.

XLIX.

HET DERDE GEBOD.

XX.

> Daarom danken wij ook God zonder ophouden, dat, als gij het woord der prediking van God van ons ontvangen hebt, gij dat aangenomen hebt, niet als des menschen woord, maar (gelijk het waarlijk is) als Gods woord, dat ook werkt in u die gelooft.
> 1 Thessalonicensen 2 : 13.

Het zich in uw *eigen leven* bezondigen aan Gods openbaring, bepaaldelijk aan de heilige Schrift, gaat verder dan het verwaarloozen van haar gebruik of het haar zonder inspanning des verstands gebruiken.

De heilige Schrift komt een plaats toe in het leven van den christen.

Wat spijs en drank zijn voor zijn lichaam is de Bijbel voor zijn ziel.

Gelijk hij door het gebruik van den eersten moet onderhouden zijn natuurlijk, zoo door dat van den laatsten zijn geestelijk leven.

Van de Schrift gaat een werking uit op 's menschen ziel.

Hij, in wiens leven zij een plaats krijgt, ziet de dingen anders en wil de dingen anders, dan de mensch, die zonder den Bijbel leeft.

Wat toch de Bijbel leert omtrent God, de wereld en den mensch, gaat vlak in tegen de gedachten, die daaromtrent zich vormt de niet-christen, de „natuurlijke mensch"; en evenzoo is er een tegenstelling tusschen zijn zedelijkheid, tusschen wat hij voor goed en slecht houdt, en die der Schrift.

Dan, tegen wat de Schrift als waar en goed leert, komt ook nog in den christen het zondig denken en willen telkens weer op. Daarom is er dan ook een voortdurend contact, een gestadige aanraking zijner ziel met de Schrift noodig.

Zij is het Woord der Waarheid in deze wereld van leugen en van dwaling.

Zij brengt ons de Waarheid, d. w. z. zij doet ons de dingen kennen zooals zij zijn; voor God zijn.

Daarom gaat van de Schrift ook een reinigende kracht op ons denken en daarmee op ons willen uit.

Zij reinigt ons denken van dwaling; maakt in ons bewustzijn scheiding tusschen waar en on-waar; tusschen heilig en onheilig.

---

Maar daarom moet dan ook een christen voortdurend in contact, in aanraking blijven met de Schrift.

Zij is voor onze ziel ook wat het water voor ons lichaam is.

Zulk een contact met de Schrift heeft de christen bij den publieken eeredienst, of nog eenvoudiger gezegd, wanneer hij de Schrift hoort lezen, hoort verklaren en toepassen in zijn kerk.

Voor vele christenen is dat al het contact, al de aanraking die zij met de Schrift hebben.

Dit nu is zeker onvoldoende.

Daarom verdient dan ook de gereformeerde zede van de dagelijksche lezing des Bijbels in den kring van het gezin, bij den huiselijken eeredienst, aanbeveling.

Over dat lezen van den Bijbel in het gezin zullen wij later gelegenheid hebben breeder te handelen. Hier zij alleen opgemerkt, dat het toch vooral een lezen van den *Bijbel* blijve en nooit vervangen mag worden door een of ander „dagboek," hoe uitnemend ook. Zoo'n christelijk of bijbelsch of gereformeerd dagboek mag er even als het blaadje van 'n „scheurkalender" in al zijn variaties, wel bij, maar de Bijbel zelf blijve hoofdzaak.

Om de Schrift, om wat God u toespreekt, is het te doen.

Doch, nu verstaat ge ook hoe dat lezen of hooren lezen op zichzelf niet genoeg is.

Het contact met uw oogen en ooren toch is maar middel, om contact te krijgen tusschen het Woord en uw ziel.

Zoo gaat het met alle schrift.

Alle schrift is voertuig van gedachten.

Of ge over een boek of over een brief met uw oogen al heenvliegt, of ge al hoort voorlezen en met uw ooren dan klanken opvangt geeft u, als het niet verder komt, niets.

Ge vat dan niet wat er in staat.

De gedachten van den schrijver komen zoo niet in uw bewustzijn.

Er is dan geen contact van die gedachten met uw *ziel*.

---

Toch gaat het, ook onder christenen, maar al te vaak zoo bij het gebruik van de Schrift.

Dat is dat lezen of hooren lezen zonder *inspanning* van verstand en wil.

Zie maar, hoe dat vaak gaat bij de huiselijke godsdienstoefening.

Het is gewoonte onder ons 'n kapittel te lezen.

Eens, tweemaal, soms zelfs driemaal op één dag.

Een uitnemend goede gewoonte zeker.

Doch hoe vaak gaat dat al heel zonderling toe.

Hij die leest en zij die hooren — goed lezen is, om mee te beginnen, al een kunst en waarlijk niet te verhelpen door het lezen met onnatuurlijke, „gemaakte" stem — vangen klanken op, zonder zich in te spannen om ook gedachten te verstaan; men leest of hoort, en denkt intusschen blijkbaar aan iets anders, de gedachten zwerven af; de aandacht is er niet bij. Met name zij, die dus hooren, zijn dan blij als het uit is; vooral als het zoo lang duurt eer het uit is.

Dit nu is een zonder vreeze en eerbiedinge gebruiken van Gods openbaring.

Dit is zonde tegen den Naam; zonde tegen het derde gebod.

Met schriften van menschen, waar men eenig belang bij heeft, doet men niet alzoo.

Wanneer een notaris, zelfs al leest hij niet eens mooi, aan de erfgenamen een testament voorleest, dan luisteren ze wèl met alle inspanning, om de gedachten en den wil van den erflater te vatten.

Zij zorgen wel geen woord te verliezen.

Wanneer in het gezin een brief van een der afwezigen wordt voorgelezen, dan is het een en al aandacht en inspanning om goed te luisteren.

Maar de Schrift, die onze lieve God ons zendt, tracht men zelfs niet te verstaan.

Men spant er zich niet bij in.

Dit nu is zondig.

---

En nu zegge men niet, dat de Schrift voor eenvoudigen zoo onduidelijk is.

Wij gereformeerden hebben steeds beleden de *perspicuitas* of de doorzichtigheid, de verstaanbaarheid, de duidelijkheid van de Heilige Schrift.

Dit nu wil zeker niet zeggen, dat veel van dat, waar de Schrift over handelt, geen mysteriën, geen verborgenheden zouden zijn, die het menschelijk verstand te boven gaan. Ook niet, dat de Heilige Schrift in al haar deelen even duidelijk is, zoodat de wetenschap der uitlegging overbodig zou wezen. En evenmin bedoelt ons belijden van de *perspicuitas*, dat de Heilige Schrift, zelfs in de leer der zaligheid klaar en duidelijk is voor ieder mensch. Maar dit belijden sluit in, dat de waarheid welker kennis voor ieder ter zaligheid noodig is, niet op elke bladzijde der Heilige Schrift even klaar, maar toch door heel de Schrift heen, in zoo eenvoudigen en bevattelijken vorm wordt voorgesteld, dat iemand, wien het om de zaligheid zijner ziel te doen is, uit de Schrift die waarheid kan leeren kennen.

Zeker is, ook bij het lezen van de Schrift in het gezin keuze noodig. Niet al wat in de Schrift staat is geschikt om bij de huiselijke godsdienstoefening te worden gelezen.

Wij komen hierop later terug.

Doch wat dan dus wordt gelezen en gehoord, heeft aanspraak op aller belangstelling en inspanning. Ook het lezen en hooren der Schrift mag niet uit „gewoonte of bijgeloovigheid" geschieden.

Zoo 'n kapitteltje of ook wel een heel lang kapittel, lezen of hooren zonder meer, zonder dat het hooren luisteren is; zonder dat onze *ziel* er door wordt gevoed en gereinigd; zonder dat het in „geest en in waarheid" geschiedt; wordt dan slechts een superstitieus beveiligingsmiddel tegen ongelukken, of een soort toovermiddel om een gelukkigen dag te hebben; een werk dat men doet om het maar gedaan te hebben.

---

En wat nu ten slotte de verstaanbaarheid of de doorzichtigheid der Heilige Schrift betreft, dan vergete men daarbij niet, dat bij een leven naar Gods ordinantiën, deze al minder moeielijk wordt.

Immers dan is er saamwerking tusschen kerk, school en huis.

Dan zal het bij de prediking allereerst gaan om uitlegging, om verklaring van de Schrift; iets wat wel niet àl, maar toch een deel is van de *bediening* des Woords; dan zal bij de catechisatie ook de „geschiedenis der openbaring," naast den Catechismus tot haar recht komen.

Dan zal op de „school met den Bijbel," aan de kinderen niet alleen het katholiek christelijk Geloof, de Tien Geboden en het Onze Vader, naar gereformeerd belijden in den Catechismus, worden geleerd, maar ook de Bijbel zelf, wat zijn voornaamste deelen betreft, worden gelezen en door op dit stuk bevoegde onderwijzers, naar de bevatting der kinderen, worden verklaard.

En wanneer dan ook, met name door den huisvader, van de zoo uitnemende kantteekeningen onzer Staten-vertaling gebruik wordt gemaakt, zal het niet zoo zwaar vallen om te verstaan wat men leest.

Als de wil er maar is.

Als men maar bij alle contact met de Schrift het Woord ontvangt niet als des menschen woord, maar gelijk het waarlijk is, als Gods Woord.

---

En dit laatste brengt ons tot de bespreking van een nog dieper zonde dan het zonder vreeze en eerbiedinge gebruiken van de Heilige Schrift.

Ook toch waar men in de *wijze* waarop men de Schrift gebruikt, vaak te kort schiet, kan het toch zeer wel wezen, dat men in zijn hart nog goed tegenover de Schrift staat. Met dit in zijn hart goed tegenover de Schrift staan bedoelen wij, dat men de Schrift erkent niet als des menschen woord, maar gelijk het waarlijk is, als Gods Woord; dat men dus erkent het *gezag* der Heilige Schrift. En nu kan het zeer wel wezen, dat men bij het in aanraking komen met de Schrift niet die inspanning des verstands betoont welke tegenover haar voegt; dat men bij den kerkedienst of de huiselijke godsdienstoefening zijn gedachten er niet bij houdt; de gedachten Gods, die de Schrift brengt, niet tracht in- en na te denken, maar dat daarbij toch wel degelijk de Schrift gezag of autoriteit voor u heeft. Doch het kan ook zijn, en dat is dan een veel zwaardere zonde, dat de Schrift òf geen voldoend òf heel geen gezag meer over u heeft.

---

Over het wezen van het gezag of m. a. w. *wat* gezag is, hopen wij meer uitvoerig te handelen bij de bespreking van het *vijfde* gebod, waarin het gaat over het gezag dat door menschen over menschen geoefend wordt. Hier, waar het gaat over het gezag der Heilige Schrift, zij slecht opgemerkt, dat gezag in het algemeen, de macht van iemand is, om over een ander iets te zeggen te hebben. Het gezag is dus altijd de verhouding van den meerdere tot zijn mindere, en aan het gezag van dien meerdere heeft dan de mindere zich te onderwerpen.

Dus hebben ouders gezag over hun kinderen; de meester over zijn leerlingen; de Overheid over hare onderdanen.

Dus hebben, ook op het gebied van wetenschap en kunst, de meerderen gezag over de minderen.

Toch is hier verschil tusschen gezag en gezag.

Daar is rechtsgezag, gelijk dat van ouders over hun kinderen, en daar is een zedelijk gezag, gelijk dat van de meesters op het gebied der wetenschap, over hun leerlingen.

Het eerste eischt onderwerping en gehoorzaamheid zonder meer; het tweede eischt ook eigen inzicht bij hen die er zich aan onderwerpen.

Het gezag van de Schrift nu draagt niet het karakter van het tweede, maar van het eerste.

De Schrift toch is, in volstrekten zin, het Woord, de openbaring van God.

In en door de Schrift spreekt God tot u.

Daarom moet zij meer dan bloot zedelijk gezag voor u hebben.

Daarom „mag men ook geener menschen schriften, hoe heilig zij ook geweest zijn, gelijken bij de goddelijke Schrifturen." (Geloofsbelijdenis Art. 6).

Wat gij in menschelijke schriften leest, moogt ge onderwerpen aan uw critiek, aan uw oordeel, en blijkt dan, dat wat zij zeggen voor u op voldoende gronden rust, dan eerst neemt gij het aan, onderwerpt gij er u aan.

Maar heel anders staat het met de Heilige Schrift.

Zij staat hoog boven uw critiek.

Haar hebt gij niet te beoordeelen, maar eenvoudig te gelooven. Niet, omdat wat zij zegt, met uw inzicht strookt, maar *omdat* zij het zegt.

Wat in den Bijbel staat moet waar voor u zijn, *omdat* het in den Bijbel staat.

Want die Bijbel is het Woord van uw God.

Van uw God, die als niemand anders, onbeperkte souvereiniteit over u heeft, wijl gij zijn schepsel zijt.

Wiens gezag over u dus volstrekt is.

Dat dit gezag van de Schrift onder christenen moet vast staan, is daarom zoo nuttig te herinneren, wijl vele christenen in onze dagen alléén van een „zedelijk gezag" der Schrift willen weten; iets wat dan hierop neerkomt, dat gij alleen gelooft wat de Schrift zegt, voor zoover dat strookt met uw eigen inzicht. Het gezag waarmee echter de Schrift als Gods Woord tegenover u optreedt, draagt veeleer het karakter van het gezag waarmee een vader optreedt tegenover zijn kind. Aan het woord van zijn vader heeft 'n kind zich te onderwerpen; hij heeft het te gehoorzamen omdat vader het zegt.

En zoo hebt gij te gelooven, dat is voor waar en zeker te houden, wat de Schrift zegt, omdat zij het woord van uw God is.

Hierin ligt de Majesteit van de Schrift.

---

Nu moet de uitdrukking „Woord Gods" wèl worden verstaan.

In ruimer zin is heel de Schrift Gods Woord, wijl, toen zij door *menschen* werd geschreven, deze menschen daarbij bewust of onbewust stonden onder de inwerking van den Heiligen Geest.

Zegt men dus de Schrift is Gods Woord, dan ziet dit op de ingeving, de inspiratie.

Maar in enger zin bevat de Schrift zoowel woorden Gods, als woorden van menschen, van duivelen en engelen, en zelfs woorden die voortkwamen uit den mond van een slang, van een ezelin.

Tot die „woorden Gods" in enger zin nu behoort echter niet alleen wat God in den letterlijken zin, door, gelijk b. v. aan den Sinaï of de Jordaan, een luchttrilling te doen ontstaan, die de gehoorzenuwen der menschen prikkelde, gesproken heeft, maar ook wat God gedaan heeft. De openbaring, de bijzondere openbaring Gods toch draagt een historisch karakter.

Er zit ontwikkeling in.

En in deze historie nu der openbaring is ook vervat wat menschen en engelen en duivelen en zelfs dieren gesproken hebben. En dat alles nu verhaalt de Schrift u, of liever nog, deelt uw God in de Schrift u mee zoo als het geschied is, en dat krachtens de inspiratie, de ingeving van Gods Geest bij de bijbelschrijvers.

Van daar, dat de Schrift ook heeft een „historisch gezag," d. w. z. dat gij moet gelooven, wat zij u mededeelt omtrent hetgeen *geschied* is.

---

Zegt men nu, dat wij ons aan het gezag der Schrift hebben te onderwerpen, en wel zoo, dat zij voor ons regel of norm des Geloofs en des levens zij, dan dient ook hier weer wel te worden onderscheiden.

De Schrift zegt ons veel, dat wij als werkelijk geschied te gelooven hebben, maar dat daarom toch allerminst regel voor ons Geloof of leven is. Geen christen denkt er aan zijn kind te laten besnijden, en toch zegt de Schrift: Een zoontje dan van acht dagen zal u besneden worden (Gen. 17 : 12). Zoo ook denkt niemand onder ons er aan, de Israelitische spijswetten of de burgerlijke wetten van Israël — afgezien nu van de beginselen die aan de laatste ten grondslag liggen — op te volgen of toe te passen. Daarbij komt nog, dat er vele daden van menschen ons als geschiedkundig waar in de Schrift worden medegedeeld, zonder dat wij ze ons als regel mogen stellen; ja, sommige van die daden, zoo als Jacob's bedriegerij, Jozef's eigenwaan, David's gedrag tegenover Uria, Jacobus' en Johannes' woorden: Heere, wilt Gij, dat wij zeggen, dat vuur van den hemel nederdale en deze verslinde, gelijk ook Elias gedaan heeft (Lukas 9 : 54), — zullen wij eer afkeuren.

Dit nu wijst er op, dat niet alles wat God ons in zijn Woord zegt, ons ten regel geldt.

Trouwens, de Bijbel zegt dit zelf.

Zij is nuttig niet alleen om ons een regel des Geloofs en des levens te zijn. Al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing die in de rechtvaardigheid is, — schrijft de Apostel Paulus aan Timotheus (II. 3 : 16). En dit nu gold, wijl toen Paulus het schreef het Nieuwe Testament er nog niet was, wel allereerst voor het Oude, maar geldt bij gevolgtrekking ook voor het Nieuwe.

Zoo moet men dan ook wèl onderscheid maken tusschen het *historisch gezag* en het *normatief gezag* van de Schrift.

M. a. w. niet alles wat zij ons als waar gebeurd mededeelt, deelt zij ons mee om norm of regel te zijn voor ons denken en willen.

Wat de heilige Apostel aan zijn lezers schrijft, zegt ook de Schrift tot hare lezers: „als tot verstandigen spreek ik" (1 Kor. 10 : 15).

---

Dus het gezag van de Schrift te erkennen, is plicht voor ieder mensch, wijl zij het Woord van God is.

Van nature gaat de mensch daar echter tegen in en wil zich voor het gezag der Schrift niet buigen.

De Kerk van Christus, hoe ook gedeeld en verdeeld, erkent dit gezag en staat ook daarin tegenover de niet christelijke wereld. En een kerk, die dan ook met het Schriftgezag heeft gebroken, werpt haar eere weg en „verwereldlijkt."

Zeker is het dan ook door middel van de Kerk, dat hare kinderen tot het geloof aan de Schrift als Gods Woord komen en mitsdien voor het gezag van de Heilige Schrift zich buigen. Wij worden geboren en opgevoed in een kerk, die dat gezag hoog houdt en haar invloed oefent op de verschillende levenskringen waarin wij opgroeien. Het gezag waaronder wij leven, brengt er ons toe, in den *middellijken* weg het gezag der Schrift te erkennen. Zie dat maar bij kinderen, opgevoed in een kring waar de Bijbel in eere is, en bij kinderen waar men den Bijbel veracht. In dien zin is dan ook het woord van den kerkvader Augustinus juist: „Maar ik zou het evangelie niet geloofd hebben, indien het gezag der katholieke Kerk mij niet bewogen had,"

Toch is de Kerk daarbij niets dan *middel*.

Een middel dat ook falen kan, gelijk gij waarneemt aan velen, die, hoewel in de christelijke Kerk geboren en opgevoed, toch voor het gezag der Schrift niet buigen.

Bij alle beteekenis, die ook wij hier aan den invloed der Kerk toekennen, mag het daarom nooit zoo worden voorgesteld, alsof het gezag der Schrift op dat van de Kerk zou rusten.

De Kerk moge al middel zijn, maar wat uw ziel aan de Schrift bindt is ten slotte niet zij, maar God zelf in Zijn bijzondere Genade, door het *getuigenis des Heiligen Geestes* in uw hart.

Op de vraag, vanwaar de Heilige Schrifttuur voor ons haar aanzien en autoriteit heeft, belijden wij gereformeerden dan ook „niet zoozeer, omdat ze de Kerk aanneemt en voor zoodanig houdt; maar inzonderheid, omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat ze van God is; dewijl ze ook het bewijs van dien bij zichzelven heeft: gemerkt dat blinden tasten kunnen, dat de dingen, die daarin voorzegd zijn, geschieden." (Ned. Gel. Bel. Art. 5).

Zoo is het dan de Heilige Geest, die Zelf den band legt tusschen uw ziel en het Woord.

---

Maar tot deze Genade is God niet gehouden, en daarom zondigt ieder mensch, die zich niet buigt voor de Schrift, al is deze Genade hem niet betoond.

En dan zondigt zeker zwaarder in deze hij, die in de christelijke Kerk geboren is, dan wie, als de Heiden of de Jood, er buiten staat.

Daarom nu is het voor wie den christennaam draagt zoo zware zonde, wanneer hij in zijn hart niet goed staat tegenover de Schrift.

Wanneer hij zich van haar gezag heeft geëmancipeerd.

Dan toch mist zij voor hem niet slechts historisch, maar ook normatief gezag.

Dan laat hij door haar niet meer beheerschen zijn denken en zijn willen.

Wat God in de Schrift omtrent Zichzelf in Zijn betrekking tot de natuur en den mensch zegt, acht hij straks on-waar en maakt dus — zij het ook onbewust — God tot een leugenaar.

Wat God in de Schrift gebiedt als goed voor ons willen en handelen in de betrekking tot Hem en onze medemenschen, acht hij straks niet-goed, en wil dan zelf eigenmachtig keuren en bepalen wat recht en wat goed is.

Laat ons kiezen voor ons wat recht is; laat ons kennen onder ons, wat goed is, — zooals Elihu zegt. (Job. 34 : 4).

Dat is de van Gods Woord „onafhankelijke zedelijkheid".

Dat is de „vrijzinnigheid" die van Gods Woord *los* is.

En deze emancipatie, dit zich vrijmaken van het gezag van Gods Woord, begint dan met den *twijfel* óf het wel waar is.

Men staat dan nog tusschen twee.

Om straks over te slaan in ongeloof en ontkenning van de Schrift als het Woord van God.

Dit is de zonde tegen het derde gebod; de groote zonde onzer dagen.

Het geloof aan de Schrift is bij velen weg.

Men beeft niet meer voor het Woord.

Maar de Heere houdt niet onschuldig die zich dus vergrijpt aan Zijn *Naam*.

## „Mijne oogen zijn bestendiglijk op den Heere"

> Mijne oogen zijn bestendiglijk op den Heere, want Hij zal mijne voeten uit het net uitvoeren.
> Psalm 25 : 15.

In de vertaling van het *Te Deum* zingt de Kerk Gods engelen toe: „*Onafgebroken* rijz' uw lied op hooge toonen. Gij, driemaal heilig zijt ge, o God der Legerscharen, dat aard en hemel steeds Uw grootheid openbaren."

*Onafgebroken*, d. i. zonder ophouden, zonder pauze er tusschen in, aldoor, nimmer eindigend klimme het lied der eere uit der engelen choren voor onzen God op.

Dat onafgebrokene, dat bestendige, dat niet afwisselende, maar voortdurend stand houdende is eigen kenmerk van de existentie der wereld voor Gods troon. Er is in het Vaderhuis geen tijd, maar er is eeuwigheid, en daarom is er geen afbreken van het leven in een nacht, is er geen overgang van den morgen op den middag, maar blijft het er een eeuwige morgen. Er is geen stilstaan en weer beginnen. Geen uitscheiden en dan weer aanvangen. Er is geen intermezzo van rust of verpoozing. Het is één eeuwig wellend en in zich zelf terugkeerend leven, zonder verspilling van kracht en daarom zonder behoefte aan verandering. Er is geen ontwikkeling meer en daarom geen overgang van toestand in toestand denkbaar.

Er is geen afbreking noch stoornis in de volheid der zaligheid, die eeuwiglijk vloeit en uitstroomt, en daarom drukt dat *„onafgebroken"* in het *Te Deum* zoo juist en grijpbaar het merkteeken van het bovenaardsche, van het Godgewijde, van het Koninkrijk der hemelen uit.

En nu klinkt het ons wel wonderspreukig toe, als de apostel ons vermaant: „Bid *zonder ophouden*," of „verblijd u *te allen tijde*," of ook als de psalmist zingt: „Ik stel den Heere *geduriglijk* voor mij," „ik zal dan *gedurig* bij U zijn," of wel: mijne oogen zijn *geduriglijk* op den Heere," maar in verband met dien „onafgebroken" toon van het hoogere leven, voelt wie aan Gods verborgen omgang niet vreemd is, van dat geduriglijk, van dat zonder ophouden, van dat te allen tijde toch de heilige klem.

Want let er wel op, „geduriglijk" beteekent somsook wel: „zoo nu en dan." De verpleegster in het hospitaal gaat *gedurig* de haar toevertrouwde zieken rond. Maar zóó is het hier niet bedoeld. Als de psalmist zingt: „Mijn oogen zijn geduriglijk op den Heere", dan heet dit in het Hebreeuwsch niet „af en toe", maar: „aldoor en zonder ophouden".

Het wil zeggen: Mijn zielsoog nooit van mijn God af, maar altoos op mijn Vader in de hemelen gericht.

Het beduidt, dat ge in uw verborgen omgang met uw God, niet uw God in *den tijd* neertrekt, maar u door uw God in *het eeuwige* laat opheffen.

Verborgen gemeenschap met uw God is vóórgenieting van wat hemelsch in zijn wezen is.

Het is geen muziekinstrument, waaraan ge nu eens de toonen ontlokt, om straks de registers weer toe te schuiven, maar een orgel dat uit zichzelf klank geeft, en dat slechts wacht op uw oor om u zijn hemelsche klanken te doen opvangen.

---

En zeg nu niet, dat altoos bidden, aldoor in God zalig zijn, zonder ophouden op Hem staren, Hem altoos u voor oogen stellen, en geduriglijk uw oogen op Hem houden, eenvoudig onmogelijk is, want dat uiteraard ons menschelijk leven, dat uw omgeving, dat uw beroep, dat uw levenstaak u dat kortweg verbiedt.

Immers in dien zin opgevat wist èn David én Paulus het ook wel, dat ons leven geen eindelooze devotie en de wereld geen kloostercel is.

Maar zóó is het dan ook noch door den apostel noch door den psalmist bedoeld.

Zeker, er zijn oogenblikken, dat we ons, eenzaam en met God gemeenzaam, op de knieën laten neerglijden, en niets doen dan bidden. Er zijn oogenblikken, dat we ons afzonderen en peinzend of verbijsterd neerzitten, om ons in ons denken aan God te verliezen. Er zijn oogenblikken, dat we al wat tot dit leven behoort van ons afschudden, om alleen in de dingen van het verborgen leven bezig te zijn.

En het moet erkend, voor wie pas begint, is dit veelal de eenige vorm, waarin hij zich het bidden, waarin hij zich zijn omgeving met zijn God, en waarin hij zich het zien op zijn God denken kan.

Het leven van zulk een is dan nog in twee deelen gedeeld. Een breed zich uitstrekkend leven in de wereld zonder God, en daarnaast een uiterst klein leven met zijn God en buiten de wereld.

Hij heeft dan wel *iets* van het Koninkrijk der hemelen gegrepen, maar het leven van de wereld is dan toch nog zijn eigenlijke leven, en als een oase in de woestijn van dat wereldsche leven komen dan af en toe oogenblikken in, die hij aan zijn God wijdt.

En zoolang het zóó staat is er natuurlijk van een bidden zonder ophouden, van een te allen tijde verblijd zijn, van een voortdurend bij zijn God zijn, nog geen sprake.

Het is dan nog geen inwonen bij zijn God, maar een wonen in de wereld, om uit die wereld nu en dan uit te gaan, en zijn God voor een kort oogenblik op te zoeken. Dan bidt hij even. Even denkt hij aan zijn God. En dan is het weer uit. Dan gaan de gesloten oogen weer open voor de wereld, en in het leven van die wereld slijt hij verder den langen dag.

Dat is de existentie van iemand, die van de vier-en-twintig uren die elk etmaal heeft, er acht op zijn legerstede, meer dan vijftien in de wereld doorbrengt, en alles saam genomen nog geen half uur bij zijn God verkeert.

En wel is het door dezulken vaak beproefd, om zich nu en dan een half uur langer in de eenzaamheid terug te trekken, en zich te verliezen in heilige overpeinzing, maar het leven is zoo druk bezet, het rolt zoo rusteloos voort en voort, en maar al te vaak is hem ook in die oogenblikken van zelf isoleering de verstrooidheid der gedachten nog te machtig, om zich met wilskracht op het heilige terug te trekken.

En teleurgesteld, geeft men het dan zoo licht op.

---

Neen, dat bestendige, dat onafgebrokene, dat zonder ophouden doorgaande van de gemeenschap met onzen God, hangt niet aan ons denken, en kan niet door onzen wil bereikt worden, maar moet vanzelf opkomen uit de innerlijke beweging van het gemoed.

Ge gelooft, dat ge een tempel van den Heiligen Geest zijt, alzoo dat God in u woont, en dat dus immers het zijn van God nabij u en het zijn van u nabij uw God, vanzelf plaats heeft, onverschillig of gij er aan denkt of het vergeet.

God de Heilige Geest komt niet nu eens even in uw hart, om het straks weer te verlaten.

Er is inwoning. Er is een komen eenmaal, om eeuwig bij u te blijven. En zelfs dan als gij niet bidt, of niet weet te bidden, gelijk het behoort, bidt die God in u met onuitsprekelijke verzuchtingen. Zoo blijft de moeder de wacht aan de sponde van haar pasgeboren wicht waarnemen, al gaat zulks nog geheel buiten het besef van dat kindeken om.

De vraag is dus maar, of de innerlijke gesteldheid van uw gemoed allengs die heiliging, die ontsluiting voor het Goddelijke bereikt, dat ge gevoel en gewaarwording begint te krijgen van wat er in uw eigen hart, daar binnen, plaats grijpt.

Eerst leeft ge buiten uw hart, en drijft uw hart geïsoleerd als een oliedrup op de watgren van uw leven. Maar allengs komt er ontsluiting. Ge begint iets meer met en in uw eigen hart te leven. En als ge diep genoeg in uw eigen hart doordringt, dan vindt ge dáár God den Heiligen Geest, die zich uwer ontfermt.

Dit nu brengt u vanzelf tot een leven in twee phasen. Eenerzijds een leven naar buiten en anderzijds een leven naar binnen. Doch al zijn die twee elkaar eerst vreemd, allengs naderen ze elkaar toch, vermengen ze zich en dringen ze in elkaar door. En ten slotte bereikt ge het standpunt, dat het leven van binnen dóórgloeit in heel uw uitwendig bestaan, en dat innerlijk, we zeggen niet de helder bewuste, maar toch de met de voelhorens van uw ziel gevoelde gemeenschap almeer onafgebroken doorgaat.

Eerst is dit dan zuivere, heilige mystiek. Niets meer.

Maar ook hierbij blijft het niet.

Ongemerkt toch begint steeds meer ook uw zielsoog de klare werkelijkheid te ontdekken, dat uw God niet alleen woont in uw hart, maar ook in het uitwendige leven om u heen de overal tegenwoordige, de alles besturende, de almachtige en de al voorziende Werker is.

Zoo begint ge een oog te krijgen voor een God die in alles, bij alles en door alles op u aandringt.

De toon, die diep uit uw hart opklimt, ontvangt zijn echo, zijn weerklank uit heel het leven, waarin ge uw roeping vervult. Wat vroeger in dat leven u aftrok en op u zelf terugwierp, begint nu met wondere omarming u steeds meer naar uw God toe te trekken. En niet met redeneering, niet met uitgesproken gedachten, maar in de onmiddellijke gewaarwording van het zielsleven zelf, begint uw God u én inwendig én uitwendig schier zonder eind het oog voor zijn Majesteit te ontsluiten.

Zonde stoort dat dan weer. Het is zoo. Maar ook waakt nooit in uw hart de haat tegen uw eigen zonde sterker op, dan zoo ze telkens storend een wanklank werpt in het accoord van uw levenspsalm.

En te breken met uw zonde, om u weer in aanbidding en zalige gemeenschap te verliezen, wordt dan de vanzelf opkomende aandrift in uw hart.

---

*Amsterdam*, 17 Febr. 1905.

## Eer is teer.

Prof. Lindeboom is bezig in de *Bazuin* in een reeks artikelen zich te verantwoorden over het „geheime stuk".

Zoodra deze reeks ten einde is, zullen we dienen van repliek.

Thans veroorloven we ons slechts één opmerking.

Prof. Lindeboom beschuldigt ons van spionnage of van op slinksche wijze ons te hebben meester gemaakt van een geheim stuk.

Deze beschuldiging raakt onze eer als redactie, en we stellen er daarom prijs op openlijk te verklaren, dat hiervan geen woord waar is.

Het stuk is, hoe doet er niet toe, over de post toegezonden aan iemand, die met den Wachterbond niets uitstaande heeft en het volste recht had, het onze redactie ter inzage af te staan.

Wij verwachten, dat Prof. Lindeboom over deze smadelijke aantijging thans openlijk amende honorable zal doen. Gelooft hij ons niet, dan zijn wij volkomen bereid aan iemand, die buiten deze quaestie staat, volledige inlichtingen te geven en het stuk zelf ter hand te stellen.

Het zonderlingste is echter, dat volgens Prof. Lindeboom de Wachterbond in het geheel geen geheime bond is; al de plannen van dien Bond volkomen het daglicht kunnen zien, en Prof. Lindeboom zichzelf bereid verklaart om de volle verantwoordelijkheid van dit stuk op zich te nemen.

Kilieve, waarom is hij dan zoo bitter boos, dat de *Heraut* dit agendum publiceerde, en hoe kan er dan van spionnage sprake zijn?

## Billijke waardeering.

Prof. Pijper, te Leiden, heeft bij de opening zijner colleges een rede gehouden over „den grondslag van de faculteit der godgeleerdheid aan de openbare Universiteiten". Deze rede, die thans in het Theologische Tijdschrift staat afgedrukt, is in meer dan een opzicht merkwaardig.

Vooreerst, omdat Prof. Pijper, die als hoogleeraar in de Kerkhistorie geacht mag worden, met de geschiedenis der Gereformeerde Kerken op de hoogte te zijn, zoo volmondig erkent, dat de theologie niet in een seminarie mag worden opgesloten:

Bijna eenstemmig hebben de Protestantsche kerken van alle landen en door alle eeuwen heen verlangd, dat hare voorgangers zoo mogelijk hunne opleiding zouden ontvangen aan de universiteit — niet aan een seminarie, niet aan een kweekschool. Waar de Roomsche kerk altijd door genoegen mede nam, de Protestantsche heeft er nooit genoegen mede genomen, tenzij misschien door de omstandigheden gedwongen. In tegenstelling met de beperkte kennis, welke in de seminariën aan de meerderheid der Roomsch Katholieke geestelijken wordt bijgebracht, moesten de predikanten eene hoogere, meer wetenschappelijke, eene universitaire ontwikkeling deelachtig worden. Inzonderheid de Gereformeerden wilden geen tweeërlei kategorieën van voorgangers zooals bij de Roomsch Katholieken, de één van betere vorming dan de andere. Het verkeeren der jonge theologen in de universitaire omgeving vreesde men niet; integendeel. Men beschouwde deze ruime en vrije wereld als eene oefenschool in zelfstandigheid en andere deugden, welke den predikant te stade kunnen komen.

En niet minder om hetgeen hij zegt over de Vrije Universiteiten:

Het is waar, zoo hoor ik mij toeroepen, dat predikanten aan eene universiteit opgeleid moeten worden. Maar waarom niet aan eene vrije universiteit? Zijn de aanstaande voorgangers der Protestanten niet beter op hunne plaats aan eene universiteit, waar het onderwijs in de theologie niet gegeven wordt van wege den den staat, maar van wege hun kerkgenootschap?

Laat mij antwoorden, dat ik niet voornemens ben eene principieele bestrijding te voeren van het zoogenaamde vrije onderwijs, dat men beter deed bijzonder onderwijs te heeten. Bijzondere universiteiten rusten op eene bepaalde wereldbeschouwing, of op het dogma eener kerk. Te Brussel bezit men eene vrije universiteit op liberalen grondslag. De Belgische bisschoppen hebben de universiteit te Leuven gesticht op R.-Katholieken grondslag. Noord Nederland heeft de Vrije universiteit op Gereformeerden grondslag te Amsterdam. Deze instellingen verheugen zich in zekere mate van bloei. Vooral de universiteit te Leuven heeft zich buitengewoon ontwikkeld. De inrichting van zulke bijzondere universiteiten heeft eenige voordeelen. Ook hier is stellig een groote afstand tusschen ideaal en werkelijkheid. Vooral onder Protestanten, die zooveel prijs stellen op zelfstandigheid, moet het moeilijk, zoo niet onmogelijk vallen, een aantal denkers en werkers binnen de grenzen eener gemeenschappelijke overtuiging op den duur bijeen te houden, zonder dat zich ernstig verschil openbaart, of zonder dat iemand het gevoel verkrijgt van in kluisters te liggen. Overigens kan de bijzondere universiteit uit paedagogisch oogpunt iets vóór hebben, als hare docenten in de diepste gronden overeenstemmen. Ook op het gebied van het onderwijs geldt het, dat eendracht macht maakt. Aan de kweekelingen van bijzondere universiteiten kan het in zeker opzicht ten goede komen, dat hare leeraren samenwerken om hen te vormen in dezelfde richting. Voor ieder individu is het bezit eener welbewuste godsdienstige overtuiging van groote waarde. Dit verhoogt de kracht en schenkt eene vaste leiding aan het denken en handelen. Bij eene talrijke schaar van leeraren en studenten kan de aanwezigheid eener gemeenschappelijke, gods dienstige grondovertuiging stellig medewerken om belangrijke dingen tot stand te brengen.

En de faculteit der godgeleerdheid wordt er niet door achteruitgezet; integendeel! Zij onder vindt belangstelling. Het gewicht wordt erkend van de vraagstukken, waarmede zij zich bezig houdt.

Ook hier wordt dus erkend, dat uit paedagogisch oogpunt voor een hoogeschool op dogmatischen grondslag zeker veel te zeggen valt.

Natuurlijk verkiest Prof. Pijper voor zich zelf zulk een school niet. Maar dit neemt niet weg, dat dit woord van waardeering ook onzerzijds met waardeering wordt begroet.

## Een belangrijk proces.

VIII. *(Slot.)*

Ons oordeel over de kerkelijke quaestie zelve, die de gemoederen in Schotland nog steeds in spanning houdt, gaven we een vorig maal. In zooverre de kleine groep, die, onder den naam van de Vrije Kerk, pal stond voor de Gereformeerde belijdenis en daarom niet mee wilde gaan met de vereeniging, met de Presbyteriaansche Kerk, verdient zij lof en waardeering. De vereenigde Vrije Kerk heeft op zeer bedenkelijke wijze den band aan de Confessie losgemaakt, ten einde mannen van verschillende richting binnen haar muren te kunnen saamhouden. En de onderscheiding door haar gemaakt tusschen hoofd- en bijzaak, wezen en vorm, doet ons vreezen, dat ook deze Kerk, onder den invloed der verderfelijke nieuwere theologie, steeds meer zal afglijden van het standpunt, eens zoo kloek door de vaderen der Vrije Kerk beleden.

Veel moeilijker is het daarentegen, een oordeel te vellen over het vonnis door het Hoogerhuis gesproken. De rechters waren natuurlijk gebonden aan de in Engeland geldende rechtsbepalingen; zij stonden voor de moeilijkheid, dat het kerkelijk goed gegeven was onder bepaalde voorwaarden, die in de *deed of trust* waren neergelegd. Een juridisch oordeel over de juistheid van hun wets-interpretatie en van hun opvatting van de *deed of trust* ligt buiten onze competentie en behoort eerder in een rechtsgeleerd tijdschrift, dan in de *Heraut*.

Maar wel veroorloven we ons een critiek op de algemeene beginselen, waarop dit vonnis rust, omdat die beginselen, geheel afgescheiden van de in Engeland geldende rechtsbepalingen en den eigenaardigen vorm, waarin het kerkelijk beheer bij de Vrije Kerk in Schotland optreedt, voor alle Christelijke Kerken van het hoogste belang is.

We laten daarom de vraag rusten, of de beschouwing van het Hoogerhuis juist is, dat het kerkelijk goed beschouwd moet worden als een „stichting" zoodat het geld ten eeuwigen dage gebonden blijft aan de wilsbepaling der schenkers. In algemeenen zin is deze stelling zeker onjuist en in de practijk ook niet door te voeren. De kerkelijke goederen worden bijeengebracht niet op een bepaald oogenblik door een bepaald aantal personen, die dit geld vastleggen voor een bepaald doel, maar worden telkens aangevuld door de op elkaar volgende geslachten en kunnen dus niet als een „stichting" worden aangezien. Wanneer de een of andere rijke heer of mevrouw een enorm kapitaal nalaat voor een weeshuis of stichting van liefdadigheid, zoodat deze stichting voortaan van de renten van het kapitaal bestaan kan, dan moet de rechter bij een proces wel uitsluitend vragen naar de testamentaire bepalingen, waaronder dit kapitaal geschonken is. Maar zoo is het in de Kerk van Christus niet. Het geld, noodig voor de stichting en het onderhoud der kerkgebouwen, voor uitbetaling van tractementen en pensioenen enz., wordt bijeengebracht niet door enkele personen, maar door de op elkaar volgende geslachten, die de Kerk vormen. De Kerk is een zich zelf voortplantende, nooit stervende, maar altijd levende macht, die daarom niet aan bepalingen van een vroeger geslacht kan gebonden worden. Het is op dien grond, dat de kerkgebouwen, goederen en bezittingen der vroegere Roomsche Kerk in de 16e eeuw aan de Protestanten zijn overgegaan. Was het standpunt, door het Hoogerhuis ingenomen, juist, dan zouden al deze kerkelijke goederen wettig aan de Roomsche Kerk toebehooren. En al willen we nu geenszins ontkennen, dat in de 16e eeuw tegenover de Roomschen niet billijk en rechtvaardig gehandeld is, door hun *al* het kerkegoed te ontnemen; al gelooven we, dat Prins Willem, die een percentsgewijze verdeeling van het goed voorstond, het recht aan zijn zijde had; toch zou het aan de andere zijde even stuitend zijn geweest, wanneer een belangrijk deel der bevolking, dat met de Reformatie meeging, daarom beroofd was van de kerkgebouwen en fondsen, die mede door hun voorvaderen waren gesticht of geschonken voor den dienst van God.

Intusschen is het mogelijk, dat de Engelsche wetgeving in verband met de *deed of trust*, waaronder het kerkelijk goed in Schotland gesteld was, de handen der rechters bond en daarom geen andere beslissing mogelijk was. Dan zou uit dit proces alleen blijken, hoe gevaarlijk het is het kerkelijk beheer op die wijze te regelen, als dit in de Schotsche kerken geschiedt, en hoe noodig het is in een *deed of trust*, zelf zoodanige bepalingen op te nemen, waardoor de kerk niet voor altijd gebonden wordt aan de wilsbepaling van enkele schenkers van kerkelijke fondsen.

Veel dieper grijpt daarentegen de vraag in, of het standpunt juist is, door het Hoogerhuis ingenomen, dat het *voortbestaan der Kerk afhangt van het ongeschonden handhaven der eenmaal aangenomen belijdenis.* De rechters die voor het vonnis stemden, hebben het onomwonden uitgesproken, dat het wezen van de Kerk met de Belijdenis saam viel en daarom verandering van de Belijdenis, hoe gering ook, verandering van de Kerk ten gevolge had. Niet, alsof daarom in abstracto het recht betwist werd van een Synode om de Confessie te wijzigen of desnoods geheel af te schaffen en door een andere te vervangen, maar door dit te doen, — dat was het uitgangspunt van het vonnis — hield de oude Kerk op te bestaan, ontstond een nieuwe Kerk en moest deze nieuwe Kerk alle aanspraak op het vroegere kerkegoed prijsgeven. Was er een deel der Kerk, hoe klein ook, dat aan de oude Belijdenis vasthield, dan was dit deel de wettige continuatie van de oude Kerk en kwam het kerkegoed haar alleen en uitsluitend toe.

Ongetwijfeld ligt er in dit standpunt veel, wat degenen, die voor de Confessie strijden, bekoort. Indien de Hooge Raad ten onzent in 1886 zich op het zelfde standpunt geplaatst had, dan zou zijn beslissing geheel anders geweest zijn. Een Kerk gelijk de Ned. Herv. Kerk, die door haar onderteekeningsformule nog veel verder den band aan de Confessie los gemaakt heeft dan de Vereenigde Vrije Kerk, zou dan al haar goed hebben moeten afstaan aan de kerken, die aan de oude Confessie weer kracht wilden schenken. En de beteekenis van zulk een vonnis voor het kerkelijk leven onderschatte men niet. De groote massa hangt aan het kerkgebouw; voor menig predikant was de vrees, tractement en pastorie te moeten verliezen, een oorzaak om niet met doleantie of separatie mee te gaan; en de weeshuizen en andere stichtingen konden, zonder de reusachtige kapitalen op het Grootboek geplaatst, niet in stand worden gehouden. Het *kerkelijk goed* is altoos in den kerkelijken strijd een der machtigste factoren geweest, en wanneer het bezit van de kerkelijke goederen gebonden blijft aan de handhaving der Confessie, dan ligt daarin wel degelijk een waarborg, dat de Kerk van haar Confessie niet te lichtvaardig zal wijken zal.

Maar al begrijpen wij de aantrekkingskracht, die van dit standpunt uitgaat, toch kan het noch historisch noch principieel verdedigd worden.

Historisch niet, want onze Reformatoren hebben zonder eenigen twijfel de belijdenis der toen bestaande Kerken op grond van Gods Woord gewijzigd. Ze gaven wel niet heel die belijdenis prijs; ze hebben zelfs met nadruk geconstateerd, dat de drie „geloofssommen" der oudste Kerk door hen onveranderd werden gehandhaafd; maar de dogma's, die later door de Roomsche Kerk waren vastgesteld op haar concilien, verwierpen ze en ze stelden daartegenover een nieuwe, een gezuiverde confessie. Was het standpunt van het Hoogerhuis juist, dan zouden dus alle Protestantsche kerken *nieuwe* kerken zijn geweest; dan is de ware continuïteit bij de Roomsche Kerk te vinden; dan hoort al het kerkegoed in de Protestantsche landen nog steeds aan de Roomsche kerk toe. Het is onbegrijpelijk, dat de overigens zoo geleerde rechters dit ernstige bezwaar niet hebben gevoeld en dit argument zelfs niet in debat is gebracht. Onze reformatoren hebben zonder een uitzondering dit confessionalistisch standpunt bestreden en verworpen; volgens hen was de protestantsche kerk de oude, de ware Christelijke kerk, die van de dagen der Apostelen af bestaan had, onder Roomsche overheersching een tijdlang was schuil gegaan en nu weer tot openbaring was gebracht.

En ook principieel kan dit standpunt niet verdedigd. Elke protestansche Kerk erkent, dat Gods Woord alleen absoluut gezag heeft; dat de belijdenis der Kerk aan dat Woord moet getoetst worden en daarom elk geloovige het recht heeft, bedenkingen tegen de Belijdenis in te brengen op grond van Gods Woord. Bovendien, de Belijdenis kan nooit een petrefact worden, of ze houdt op de Belijdenis der gemeente te zijn. Telkens komt de Kerk te staan tegenover nieuwe ketterijen, die uitbreiding der Belijdenis noodig maken; veranderen de omstandigheden, waarin de Kerk leeft, en moet de Belijdenis aan die omstandigheden worden aangepast. Wie erkent niet, dat onze catechismus, hoe uitnemend ook als leerboek, toch maar al te duidelijk verraadt den tijd waarin hij is opgesteld. Terwijl er breed wordt gehandeld over de afdwalingen der Roomsche Kerk, die voor onze jeugd vrij wat korter konden worden afgedaan, wordt er met geen woord gesproken over de dwalingen der ethische theologie, de ongeloofstheorieën der moderne wetenschap, de woelingen van socialisten en anarchisten. Een onveranderlijke Confessie is met het leven der Kerk in strijd.

In zooverre de minderheid van de rechters op dien grond tegen het vonnis hebben geprotesteerd, hadden zij in dit protest geen ongelijk. Niet het feit zelf, dat een kerk in haar confessie verandering aanbrengt, doet de identiteit der kerk te loor gaan. De vraag is slechts, of die wijziging beantwoordt aan hetgeen de Kerk zelf als haar hoogste norma erkent, d. w. z. of die wijziging overeenkomt met het Woord van God.

De verandering in de belijdenis had niet de grond moeten zijn, waarop het vonnis rustte, maar wel dit, dat de Vereenigde Vrije Kerk *in schijn* haar Belijdenis handhaafde, maar in werkelijkheid den band aan de Belijdenis door haar onderteekeningsformule verzwakt had; dat zij niet op grond van eenig wettig ingebracht gravamen de Belijdenis aan Gods Woord getoetst had, maar een poging had gewaagd om de Belijdenis zoo rekkelijk te maken, dat mannen van verschillende richting, met behoud van eigen inzicht, tot de Kerk konden behooren; kortom, dat zij in plaats van als belijdende Kerk op te treden, den eersten stap had gezet op den weg, die de Belijdenis tot een schijn-belijdenis maakt. Ware dit de grond van het vonnis geweest, dan zou het uit principieel oogpunt onaantastbaar zijn geweest.

Thans dreigt dit vonnis van de hoogste rechtbank, in Engeland de Kerken op het spoor van het Confessionalisme te zullen voeren. Men zal, hoe ernstige bedenking ook tegen eenig deel der Confessie rijst, aarzelen om de Confessie te herzien, omdat elke revisie der Confessie gevaar doet loopen, dat de Kerk haar goederen verliest.

Natuurlijk is hiermede de vraag nog niet beantwoord, hoe de Rechter te oordeelen heeft over een eventueele revisie der Confessie. Al moet formeel het recht der Kerk worden erkend, om haar Belijdenis te mogen wijzigen, daaruit volgt nog niet, dat de vrijheid der Kerk op dit punt onbegrensd is. Ook de minderheid heeft dit niet beweerd, en de dwaze stelling van de Vrije Vereenigde Kerk, dat de Synode met de Confessie doen mag wat ze wil, is door geen rechter uit het Hoogerhuis verdedigd. Eer heeft men het tegendeel doen uitkomen, dat hier een grens moet worden gesteld, hoe moeilijk het ook moge zijn, om die grens in abstracto aan te geven.

Naar ons voorkomt, kan die grens objectief alleen daarin gesteld worden, of de verandering in de Confessie gegrond is op het Woord Gods. Elke protestantsche belijdenis erkent, dat de Schrift alleen *norma credendorum et agendorum* is, regel voor ons geloof en leven. Wanneer de Synode de belijdenis wijzigt, en dit tot een proces voor de rechtbank leidt, dan heeft de rechter daarin alleen een objectieven maatstaf om het geschil te beoordeelen. De moeilijkheid schuilt echter hierin, dat de rechter bij de beoordeeling van het geschil steeds in meerdere of mindere mate geïnfluenceerd zal worden door zijn eigen opvatting van wat de Schrift zegt, en het subjectieve element dus nooit geheel zal uit te bannen zijn. Gesteld b.v., dat onze Synode Art. 36 wijzigde, een deel der Kerk met die wijziging niet meeging, en dit geschil tot een proces over het kerkegoed leidde, dan zou de rechtbank niet de Confessie zelf tot maatstaf van beoordeeling mogen nemen, welke der partijen de voortzetting der oude Kerk was. De rechter zou in zulk een geval alleen mogen vragen, of de Synode formeel tot zulk een wijziging bevoegd was, en of de wijziging zelve niet in strijd was met het fundament waarop de Kerk gebouwd is, n.l. de Heilige Schrift. Bij die vraag zal natuurlijk alles afhangen van het persoonlijk gevoelen van den rechter zelf, of hij die wijziging in strijd acht met of overeenkomstig het Woord van God.

Het gevaar, dat in zulk een rechterlijke beslissing schuilt, springt genoegzaam in het oog. Zelfs al had men te doen met christelijke rechters, dan zou nog zulk een beslissing voor hen bijna onmogelijk zijn. De eenige veilige weg is daarom o. i., dat de Kerken het nooit tot zulk een proces komen laten, maar trachten, door onderlinge schikking, tot een overeenkomst te geraken. Een geestelijke strijd moet niet door de macht van het stoffelijk goed worden beheerscht.

## Corrigenda.

In het stuk, dat wij een vorig maal uit de *Bannier of Truth* overnamen, slopen twee zinstorende drukfouten in.

Vooreerst lieten wij Ds. Robbert zeggen, dat de volgelingen van Dr. Kuyper zouden aandringen op een revisie van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Het woord *moeten* viel hier uit. Ds. Robbert beweert nl. niet, dat zij het doen, maar dat zij krachtens hun standpunt *verplicht* zijn het te doen.

En ten tweede liet de drukker ons zeggen, dat de meerderheid op de Dordtsche Synode het supralapsarische gevoelen in de Canones van Dordt had neergelegd, terwijl natuurlijk bedoeld was het *infralapsarische* gevoelen, gelijk uit het verband reeds duidelijk genoeg bleek.

## Uit de Pers.

In de *Bazuin* geeft Prof. Bouwman enkele nuttige wenken omtrent de zoogenaamde „losmaking" van minder gewilde predikanten van hunne gemeente.

Het is den Kerkeraad niet geoorloofd den dienaar des Woords zonder wettige oorzaak te ontslaan. De K. O. bepaalt hieromtrent in Art. XI dat «de kerkeraad hare Dienaars zonder kennis en oordeel der Classe niet mag verlaten". Het woord verlaten wil hier zeggen: verstooten, wegzenden, dimittere.